

7. No basta que l qui governa prengui i pòs a tot el còs de l'Estat en conjunt, sinó en particular a cada membre de que s compon; car hi solen haver diverses malalties que demanen remeis diferents.

8. Quan la temeritat calciga la prudència i el seny, sol mancar l'ordre i la fermesa en els fonaments.

9. Quasi sempre en el començament de l'execució de coses nores i grans s'al·leguen raons en contra que pertorben l'enteniment i hi fiquen el dubte.

10. Els mals vells no poden guarir sense remeis forts.

11. La república molt malmesa no permet adobs, i per això s'ha de refer de cap i de nou.

12. No s'ha d'ocupar el governant en dir mal de les lleis que no pot mudar, sinó en governar-hi com més bé pugui.

13. Pera mantenir sa i guarir el còs de la república, val més una unça de pràctica que cent lliures de teoria.

14. És de capità prudent l'esser previngut i fer que l'enemic se distregui i s descuidi.

15. En els grans moviments se solen atravesar grans dificultats.

16. De l'aprofilar l'ocasió i del saber aplicar els medis convenients neix l'èxit.

17. Els qui estan molt avesats a manar, no saben obeir ni sofrir contrarietats.

18. Escolta, enten i considera, i després respon.

19. Els planys dels vassalls, per forts que sien, arriben debilitats a l'orella dels reis.

20. Quan són molts els qui manen, són pocs els qui obeeixen; i així va tot malament.

21. D'aquell que està enamorat de ses paraules no s poden esperar grans obres.

22. Hi ha moltes medecines bones que no s poden aplicar perquè ls malalts són poc soferts.

23. Els grans fets no s'han d'empendre sense grans fonaments, i han d'esser menats am prudència i am seny; perquè l'impetuositat i la temeritat els precipita i els desbarata.

24. Els capitans han de procurar que ls reisquin els començaments de llurs empreses, perquè en ells se guanyen o s perden el coratge i la reputació.

25. Contra tota raó s'atribueixen a la fortuna les causes del prosperar o del fracassar, puix neixen del saber o no saber aprofitar les ocasions i d'aplicar degudament els medis convenients.

26. No persegueixis am la llengua an aquell que t'ha fet mal, especialment si encara ten pot fer més; car és venjança donivola i perillosa.

27. Aquell qui és prudent treu profit dels errors d'altri.

28. Aquell qui perd l'ocasió, la cerca en va.

29. Aquell qui deixa có que té per có que espera, o bé s'humilia o bé s desespera.

30. Paraules i oferiments, anc que siguin de reis, arriben tard a esser fets.

31. Aquell qui s'admira i s plany facilment, poc coneix el món.

32. No hi ha cap ofici més difícil que regnar ni que s pugui aprendre menys, per manca de mestres.

33. Les opinions dels homens són dubtoses, les circumstancies de les coses variables, i per això poc segurs els exemples.

34. Solament els savis s'avènen am la bona fortuna i am la dolenta.

35. Am la gent que no coneixes no hi parlis més de có que demana la més precisa obligació.

36. No pretenguis les coses am massa confiança, ni am menys de la que és de raó; però sigues resolut en có que has de fer quan obtinguis có que desitges.

37. Considera bé ls camins d'aquells qui reiqueren, però compara bé les circumstancies i les condicions dels temps.

38. Aprèn de sofrir contrarietats i de navegar am vent contrari.

39. Procura estar bé am tot-hom, però no t fies de tot-hom.

40. Guarda-t de l'envejós com de l'enemic.

41. Un hom no ha de córrer darrera de l'ocasió, sinó esperar-la previngut i atrapar-la.

42. Amb els amics no siguis impertinent i subtil, sinó cordial i franc.

43. No t'enugis ni t riguis d'aquell que vegis enfellonit.

44. Aprèn de donar a cascú có que li pertany, i ofereix-li quelcom més.

45. Fuig dels homens maliciosos i desvergonyits, aparta-t dels que sien molt lliures, i soporta i dirigeix an els senzills.

46. Hi ha ventrells delicats que no poden sofrir la veritat crua; i altres tant plens de mals humors, que no la poden pair hi crua ni cuita.

47. Tota la vida és batalla, i tot temps tempestat.

48. Pren per exemple tu mateix, i considera l cambi dels temps per les coses que t'han succeït, i no t sorprendran aquelles qui vindran.

49. Coneix bé l'home abans de fer-ten amic.

50. No enganyis a ningú ni t deixis enganyar.

51. No parlis de có que no saps, i có que saps no ho diguis sinó en temps oportú; car sempre ha estat més segur callar que no pas parlar.

52. Fes coses grans, però no les promets.

53. An aquell que t'hagi enganyat un cop no li fies res d'importancia.

54. En els afers publicis parla clar i dona raó de có que diras.

55. No t mostraras popular, més procura que la veu del poble segueixi la teua opinió.

56. Funda les teves raons sobre l bé comú, i no mostris cap ombra d'interès particular.

57. Funda bé có que diras, i no insisteixis pera que t teu parer s'imposi.

58. An els exemples antics cal acompanyar raons noves.

59. La diversitat dels temps i de les circumstancies varien els efectes de les coses iguals.

C.C

(Acabarà)

El catalanisme

en el llenguatge

FRAGMENT D'UN DISCURS

A Catalunya, durant segles, per causes historíques encara no prou enfondides, mentres el català ha sigut el llenguatge viu i corrent, el castellà ha sigut el llenguatge de les idees generals i el literari. Aquesta divisió és contra naturalesa, perquè les idees generals, la poesia, no són pas cosa diferent de les idees pràctiques i concretes, sinó que n són com aquell qui diu la vaporisació i el resplendor: l'esser-ho també en el llenguatge és lo que n constitueix la vida normal i fecunda, l'unitat; el no esser-ho és descomposició, és mort. Un poble amb aquella doble expressió és un poble esguerrat, és un monstre; i els monstres solen tenir la vida curta i miserable, i en tot cas no fructifiquen, són esterils: així ha estat durant segles el poble català en quant a literatura.

Als catalans amb aptitud i vocació ideal i literaria els ha succeït que dintre d'ells i en el seu contacte am la realitat se trobaven amb un llenguatge íntim i afectiu propi, i que al sentir-se impulsats per la seva vocació a sublimar-lo, a fer-lo vibrar i resplendir i llençar calor, l'inercia, la força adquirida per les generacions els duia a cercar la sublimació en una llengua arrelada en altres intimitats d'expressió que ells no havien sentit. L'evolució de l'idea-paraula que per naturalesa ha d'esser dins d'una mateixa atmosfera, ells l'havien de realisar passant-la d'una atmosfera a una altra; i en aquest pas la vibració del sentiment s'extingia, l'idea s'refredava i el verb naixia apagat, mort.

Per això an els escriptors i oradors catalans en castellà, pera poder donar alguna aparença de vida i alguna virtut a les seves obres, sels ha acudit generalment un medi: familiarisar-se am l'estil dels mestres del llenguatge castellà, omplir-sen les orelles fins que ls en restés dintre l cervell com un resso perenne, una especie de diapasó vibrant continuament, perquè així que un sentiment o una idea ls arribés a les altures de la condensació literaria, ja com automàticament els agafés la tonica castellana. Per això entre ls escriptors catalans en castellà ha dominat tant la preocupació del *casticismo*, molt més, a proporció, que entre ls castellans, que de la casta, tenint-la en la sang, no se n'han de preocupar.

El doctor Pi i Molist, per exemple, ha estat entre nosaltres un *casticista* per aquesta raó que an ell se li engrandia per un enamorament especial de la llengua de Cervantes. Un enamorament tant gran envers una llengua no s comprén sinó en un estranger an ella. És clar que tot literat sent amor a la llengua en la qual escriu; però, quan aquesta llengua és la pròpia, en l'amor que se li té hi ha aquella confiança, aquell abandonament, aquella llibertat, i fins de vegades aquella impertinència carinyosa que l fill aviciat sol usar am la mare; mentres que un amor com el que n Pi i Molist sentia per la llengua castellana més aviat s'assembla al que se sent per una dona forastera: hi ha en tal amor una mena de susceptibilitat, com una por d'ofendre, i un excés de delitar-se en la contemplació de les seves belleses com no considerant-les cosa pròpia i de casa, sinó cosa exquisida, cosa d'altri que un se té per molt ditxós de que li siga permès fruir i ho fa am certa ostentació i al mateix temps am cert encongiment de sobrevingut. De vegades, molt sovint, en el curs dels escrits den Pi i Molist, se veu que a l'autor se li ha acudit una idea, una observació, ben justa, ben pròpia, ben de català, i que en català trobaria la seva expressió viva i adequada; però tot plegat se li gira i li pren forma en un *dicho* cervantesc, en un modisme arcaic i de castellà castic; i es veu que l qui l'ha escrit s'hi ha delitat, tant i més que per la seva correspondència amb el pensament expressat, per lo bonic que l troba en si com a llenguatge, per lo bé que sona, per lo bo que fa de saber-lo i de posar-lo.

El doctor Pi diu lo que sent, i ho diu tal com ho sent... però tal com li sembla que ho hauria dit Cervantes si hagués sentit allò mateix d'aquella mateixa manera. No cal pas fer-n'hi cap carrec. Seguia honradament una corrent literaria encara poderosa per tants segles d'arrencada, i a més el seu impuls propi; se valia d'un artífici que l'anormalitat de la nostra vida literaria ha fet semblar natural i necessari.

Altres escriptors, creient també que havien d'escriure en castellà, però sentint-se ben resolutament catalans, no l'han volgut usar aquest artífici: han deixat estar el *casticismo* manllevat i han escrit el castellà a la catalana, és dir, subjectant-se naturalment al vocabulari i a la gramàtica de l'idioma oficial, però fent-lo respondre als caràcters del pensament i de l'expressió nostres. Doncs bé: siga que l sentiment i el pensament catalans tinguin una individualitat massa forta pera doblegar-se dintre qualsevol motllo que no siga l que ells mateixos s'han creat; siga per massa diferencia entre l geni de l'expressió catalana i el de la castellana; siga per inflexi-

bilitat o falta de força assimiladora de la llengua oficial d'Espanya, lo cert és que ls escriptors i oradors que han anat per aquest camí no han pogut arribar a imposar-se com tals escriptors o oradors, no han fet escola, ni han deixat senyal en l'evolució de l'idioma en que han escrit o parlat; i, si s'ha fet cas d'ells, ha estat per la substància de lo que deien, no pel mode com ho deien, no com artistes de la paraula-idea: en aquest concepte han restat tant insignificants com els *casticistes* sense estil propi; i, en el de la substància del seu valer especial, la seva gloria i eficàcia n'han valgut de menys; perquè, ho torno a dir, en tot allò en que la paraula-idea hi entra artísticament, l'idea no més adquireix tot el seu valor per la força de la seva integració en la paraula.

Aquest estat anormal de la nostra expressió parlada s'havia d'acabar, perquè tot desequilibri tira sempre a l'equilibri, i aquí l'equilibri havia de consistir en l'unitat del sentiment, del pensament i del llenguatge. Aquesta unitat no més podia resultar, o de la mort de la llengua catalana i consegüent integració completa i exclusiva de les nostres idees en la castellana, o bé del renaixement i dignificació del parlar català fins a fer-lo també l'únic llenguatge afectiu i ideal nostre.

Si la llengua catalana hagués estat de mort, no hauria pas resistit quatre segles d'unitat oficial i de cultura literària castellana: si hagués resistit els tres primers, lo que és l'últim, quasi tot ell de sistema parlamentari i de periodisme, l'hauria deixada ben morta i soterrada. En aquest segle, la personalitat de Catalunya ha passat pels perills més grossos de tota la seva història: la lluita de tota Espanya contra una invasió estrangera; gran causa unificadora: la lluita per les idees polítiques que la revolució francesa va donar com ideals humans superiors i contraris a tota diferenciació nacional; gran causa unificadora: el sistema parlamentari centralitzat a Madrid amb tota l'atracció d'un centre polític i, sobre tot, administratiu, amb tot el prestigi de l'admiració als seus grans oradors, amb totes les seves ramificacions i naturals imitacions en els cercles polítics i intel·lectuals i en els periodics de les províncies; gran causa unificadora: l'escat de la civilització industrial moderna fent fàcil i ràpid el viatge an aquell centre i encara més ràpides les comunicacions de les idees i dels fets, i creant les noves qüestions socials i lluites de classes; altra gran causa unificadora.

Doncs bé: justament del mig d'aquesta forta corrent d'unificació, que ha estat europea i que en altres Estats ha originat o ha perfeccionat les grans unitats nacionals que avui existeixen, del mig d'ella s'ha desviat a Espanya i renaixement de la nostra llengua en la seva cultura integral, i després el renaixement de tota la personalitat nostra, de la personalitat catalana, de la que avui tenim ja consciència prou forta i poderosa per afirmar-la com un fet que s'veu i que s'toca en tots els ordres de la vida. Aquesta desviació contra-corrent és un d'aquells fets històrics que en el seu mateix contrasentit aparent, superficial, duuen la senyal de la força misteriosa a que obeeixen; de la força misteriosa que, produint o produïda per l'harmonia de les llibertats individuals, fa la llei a l'història.

Doncs si la nostra personalitat, la nostra llengua no s'ha esborrat, sinó que s'ha renovat en mig de tant grans perills, és que no era de mort; i per lo tant no podem pensar

en cercar la normalitat, l'equilibri del nostre esperit i el nostre llenguatge en l'oblit del català i en la castellanització dels nostres sentiments i les nostres idees, sinó en el segon terme de la disjuntiva, en l'integració de tota la nostra cultura literària dintre de la llengua catalana dignificada.

Aquesta dignificació ja està començada i va avançant. Com és natural, els poetes foren els primers en revelar-la de la manera un xic desordenada i tumultuosa que s'adiu a la llur naturalesa principalment intuitiva, i que és pròpia també de tota gran arrencada. Després, els qui estudiaven en l'història i en els seus monuments, tot volent rehabilitar el català arcaic de les nostres cròniques antigues i dels nostres grans escriptors, van fer-nos descobrir sota l'estil circumstancial de cada temps lo que hi ha de més genuí i perenne en el nostre idioma. Desseguida ls folkloristes se van enamorar de les grans riqueses d'expressió escampades i confoses en la massa sempre vibrant del poble. I ultimament els gramàtics i filòlegs s'han atrevit ja a pouar en les mares del llenguatge les lleis de la seva formació, fonètica i estructura. Avui l'obra va alçant-se proporcionada i completa en tota la seva extensió, i la nostra llengua comença a ésser expressió apta per a tots els ordres del sentiment i de l'idea: actualment s'hi escriuen ja les abstraccions de la filosofia i la relació del fets diaris considerats de viu en viu i a ran de terra pel periodisme.

Tot-hom hi ajuda, perquè hi ha molt a fer i l'obra és difícil: s'ha de regenerar la literatura d'una llengua que no n'ha tingut fa molts segles, i que, mentrestant, ha estat influïda pel conreu literari i oficial exclusiu d'una altra. Això ha causat una certa confusió: els uns volen pendre i llenguatge escrit allà ont els segles el van deixar; i això és impossible, perquè el llenguatge escrit no s'pot tenir dret un moment si se'l separa del parlar viu i corrent. Altres, agafant l'estil literari que troben més aprop, escriuen un català traduït del castellà, maltractant així i geni del nostre idioma. Altres, emportats pels seus estudis, fan sistemes per reconstruir-lo.

Però aquesta confusió és fecunda; perquè, com tots van moguts pel mateix ideal, que és la nostra regeneració literària, cadascú pel seu costat va a parar al mateix lloc, portant-hi lo que ha trobat pel seu camí. Els poetes hi porten les intuïcions artístiques del llenguatge; els arcaïcs, l'estructura genuïna i part de vocabulari aprofitable; els folkloristes, la font viva de la boca del poble; els filòlegs, consciència i regles d'evolució; i fins escrivint-lo a la castellana s'ajuda a la formació del català modern, lligant-lo a la realitat i privant-lo d'oblidar res de lo que ha estat i de lo que és. Tots hi ajuden, perquè la llengua catalana és prou viva i forta per a poder assimilar d'aquesta confusió lo que li convé i rebutjar lo que n'la seva vida actual li és estrany.

I una llengua que, tenint prou força assimiladora, se troba en les condicions que avui se troba la catalana, jo crec que també s'pot aprofitar molt d'un altre element de conreu, que és la traducció de les grans obres literàries estrangeres. El treball de traducció, quan és fet amb calor artística, suggereix formes noves, fa descobrir riqueses de l'idioma desconegudes, li dona tremp i flexibilitat, el dignifica per l'altura de lo traduït, i en gran part li supleix la falta d'una tradició literària pròpia i seguida. De més a més, el posa en

contacte amb l'esperit humà universal i li fa seguir la marxa amb ell.

En aquesta gran obra de regeneració cal, doncs, que hi treballem tots de fort i de ferm; i ara l'estímul és major que abans, perquè el temps ve am nosaltres i tot ens hi ajuda. Les causes unificadores, que foren el nostre perill més gran, han perdut molt de lo que eren: l'esperit que ns va moure a sostenir la guerra de l'independència ha estat oblidat; l'entusiasme per idees polítiques abstractes va donar tot lo que podia am la Revolució de Setembre, i es va apagar; el sistema parlamentari am la retòrica dels seus oradors i periodistes està desacreditat, i el centre oficial ja no és el centre ideal de tota Espanya; la civilització industrial ens ha europeïsat i ens ha ficat dins de la moderníssima corrent descentralisadora que tira a conduir les qüestions socials per les vies particularistes del temperament de cada poble. Doncs, si anant contra-corrent hem arribat ont hem arribat, on no arribarem ara que tot ve am nosaltres?

Però no calen pas reflexions ni generalitzacions per a justificar els grans moviments com el nostre catalanisme. Aquests grans moviments se justifiquen tots sols; la seva mateixa existència els justifica, la virtut que tenen, l'impuls sagrat de la naturalesa. Encara que sens demostrés que en el món tot tira a l'unitat exterior, que les nacionalitats van esborrant-se sota un cosmopolitisme amorfe, que totes les llengües volen confondre-s en un gran *volapük* i que tot això és la veritable llei del progrés, nosaltres, mentre vegessim créixer entorn nostre les manifestacions de la personalitat catalana, mentre trobessim la nostra llengua ben viva en la boca del poble i ben rica en les creacions dels poetes, mentre ns sentíssim diferenciats dels pobles que tenim al voltant i la nostra diferenciació més activa i fecunda cada dia, tot assentint a la demostració de que l catalanisme no té raó d'ésser, fariem com Galileu, batriem el peu en terra i diríem: «*E pur si muove!*»

JOAN MARAGALL

Les aptituds proposen i el mig disposa.

MANOUVRIER (*Les aptitudes et les actes*)

* * * (1)

*Pel pont de llum misteriosa
que uneix nostres esperits,
no hi veus amb ales de flama
mon cor anar i venir?*

*Cada estona te ve a veure,
de nit més perquè t somni;
mos pensaments, fent-li d'ombra,
fan sempre i mateix camí.*

*Dels llampecs que t'escometen
no te n'adones sovint?
no sents l'oscul d'homenatge
a l'arribar i al partir?*

*Si l'amor creix am l'absència,
serà aviat mon botxi.
Oh! Conec que t'estim massa,
tinc por que Déu men castic!*

MARIAN AGUILÓ

(1) Del volum *Recorts de joenesa*, a punt de sortir.